

The Effectiveness of Foreign Age Group 'C' Stories on the Development of Caring Thinking in Elementary School Students

Jaber Eftekhari

Ph.D. Candidate in Philosophy of Education, Department of Education, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran. E-mail: JaberEftekhari@edu.ui.ac.ir

RezaAli Nowrozi

*Corresponding author, Associate Professor, Educational Sciences Department, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan Iran. E-mail: r.nowrozi@edu.ui.ac.ir

Mehrnoosh Hedayati

Assistant Professor, Department of Psychology and Counseling, Research Institute of Ethics and Education, Institute of Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran. E-mail: mehrnooshhedayati@yahoo.com

Abstract

Objective: The modern world, shaped by the spread of mass media, industrial progress and new technologies, faces deep challenges in maintaining cultural and ethical values. These changes have made the education of today's individuals a complex and challenging process. The lack of the cognitive skills needed to navigate large amounts of information and to engage in a multicultural context can have serious intellectual, ethical and social consequences. In these circumstances, education systems need to undergo fundamental changes to prepare children for life in a dynamic and changing society. The ineffectiveness of some educational models in nurturing thinking and responsible individuals has led to new pedagogical movements, such as philosophy for children (P4C), and teaching problem-solving, critical thinking, and creativity. At the heart of the Philosophy for Children programme is the 'Community of Inquiry', a dialogue space where students practice caring thinking and critical problem-solving through collaborative philosophical inquiry. The success of such research circles depends heavily on adequate educational resources, especially narratives that can inspire deep philosophical debate. Given the lack of emphasis on caring thinking in the P4C theoretical frameworks, the urgent need to reinvigorate the values of reflective dialogue in the world today and the need for appropriate literature to support caring thinking, a survey of widely-acclaimed children's stories is essential. This study therefore selected internationally best-selling and investigation-oriented stories for the age group C and used them as a trigger in the philosophical investigation community. This study aimed to address the following research issue: What is the impact of using foreign Age Group C narratives on the development of students' caring thinking and its subcomponents?

Methodology: This study is a quasi-experimental research with a pretest-posttest design and a control group, and it is applied in terms of its purpose. The statistical population of the research

consisted of male sixth-grade elementary school students in Isfahan during the 2024-2025 academic year. From this population, 60 students were selected using a two-stage cluster sampling method and subsequently assigned to two groups: an experimental group and a control group (n=30 per group). The intervention for the experimental group involved the use of inquiry-based and best-selling foreign storybooks from children's publications (published between 2016 and 2024) over 10 sessions within a community of inquiry framework. Data were collected using the Hedayati Caring Thinking Questionnaire (2018). The instrument's validity was established through confirmatory factor analysis, and its reliability was determined using Cronbach's alpha. To assess the significance of the intervention, one-way Analysis of Covariance (ANCOVA) and Multivariate Analysis of Covariance (MANCOVA) were conducted using SPSS software (version 26).

Findings: The findings obtained from univariate analysis of covariance (ANCOVA) revealed that the use of selected foreign stories in the experimental group significantly increased students' overall scores in reflective thinking. However, multivariate analysis indicated that these stories led to significant improvements in only two components - "value-oriented thinking" and "active thinking" - while not demonstrating statistically significant effects on all components of reflective thinking.

Conclusion: It can be concluded that the use of foreign literary stories in the context of a community of inquiry may help to improve some aspects of caring thinking in children. However, influencing all components requires more extensive interventions and further research. It is therefore recommended that before using these stories, they are revised and adapted to bring them into line with cultural and local standards in order to strengthen their ability to address the components of caring thinking.

Keywords: caring thinking, Community of inquiry, elementary school students, foreign literary narratives

Article type: Research

How to cite:

Eftekhari, J., Nowrozi, R. A., & Hedayati, M. (2025). The Effectiveness of Foreign Age Group 'C' Stories on the Development of Caring Thinking in Elementary School Students. *Library and Information Sciences*, 28(2), 119-142.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 06/04/2025

Received in revised form: 23/05/2025

Accepted: 06/07/2025

Available online: 22/09/2025

Publisher: Central Library of Astan Quds Razavi
Library and Information Sciences, 2025, Vol. 28, No.2, pp. 119-142.

© The author(s)

اثربخشی داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» بر رشد تفکر مراقبتی دانش آموزان دوره ابتدایی

جابر افتخاری

دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، گروه علوم تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. رایانامه: JaberEftekhari@edu.ui.ac.ir

رضاعلی نوروزی

*نویسنده مسئول، دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. رایانامه: r.norouzi@edu.ui.ac.ir

مهرنوش هدایتی

استادیار گروه روان‌شناسی و مشاوره، پژوهشکده اخلاق و تربیت، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ایران. رایانامه: mehrnooshedayati@yahoo.com

چکیده

هدف: هدف این پژوهش بررسی تأثیر داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» بر رشد تفکر مراقبتی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی بود.
روش: روش این پژوهش بر اساس گردآوری داده‌ها از نوع نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل و بر اساس هدف کاربردی است. جامعه آماری پژوهش را دانش‌آموزان پسر پایه ششم ابتدایی شهر اصفهان در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۴ تشکیل دادند که از میان آن‌ها ۶۰ دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای دومرحله‌ای انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل (هر گروه ۳۰ نفر) قرار داده شدند. برای اجرای مداخلات در گروه آزمایش از داستان‌های خارجی کندوکاو محور و پر فروش انتشارات کودکان (۱۳۹۵-۱۴۰۳) طی ۱۰ جلسه در حلقه کندوکاو استفاده شد. همچنین برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه تفکر مراقبتی هدایتی (۱۳۹۷) استفاده شد. بررسی معنی‌داری مداخله با روش تحلیل کواریانسبا نرم‌افزار SPSS-26 انجام شد.
یافته‌ها: یافته‌های حاصل از تحلیل آماری کواریانس تک‌متغیره نشان می‌دهد که استفاده از داستان‌های خارجی منتخب در گروه آزمایش به طور معنی‌داری نمره کل تفکر مراقبتی دانش‌آموزان را افزایش داده است. با این حال، نتایج تحلیل چندمتغیره نشان داد این داستان‌ها موجب بهبود معنی‌دار دو مؤلفه «تفکر ارزش‌گذار» و «تفکر فعال» شده و بر تمام مؤلفه‌های تفکر مراقبتی تأثیر معنی‌دار نداشته‌اند.
نتیجه‌گیری: به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که بهره‌گیری از داستان‌های ادبی خارجی در چارچوب حلقه کندوکاو می‌تواند بر ارتقای برخی از مؤلفه‌های تفکر مراقبتی در کودکان مؤثر باشد و تأثیرگذاری بر تمام مؤلفه‌ها نیازمند مداخلات گسترده‌تر و بررسی‌های بیشتر است.

کلیدواژه‌ها: تفکر مراقبتی، حلقه کندوکاو، دانش‌آموزان ابتدایی، داستان‌های خارجی

نوع مقاله: پژوهشی

استناد:

افتخاری، جابر؛ نوروزی، رضاعلی؛ هدایتی، مهرنوش (۱۴۰۴). اثربخشی داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» بر رشد تفکر مراقبتی دانش‌آموزان دوره ابتدایی. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲۸(۲)، ۱۱۹-۱۴۲.

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۲۷ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۴/۰۳/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۱۵ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۳۱

ناشر: کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی

کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۴۰۴، دوره ۲۸، شماره ۲، شماره پیاپی ۱۱۰، صص. ۱۱۹-۱۴۲.

© نویسندگان

- این پژوهش مستخرج از بخشی از رساله دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه اصفهان با عنوان: «بررسی داستان‌های ایرانی و خارجی با رویکرد تفکر مراقبتی و اثربخشی آن‌ها بر دانش‌آموزان دوره ابتدایی» است.

مقدمه

جهان امروز تحت تأثیر گسترش رسانه‌های جمعی، پیشرفت‌های صنعتی و فناوری‌های نوین، با چالش‌های عمیقی در حفظ ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی مواجه شده است (مختی و دیگران^۱، ۲۰۲۴؛ زیباکلام مفرد، ۱۳۹۰). این تحولات، همراه با افزایش تعاملات بین‌فرهنگی و آشنایی با ادیان، آداب و رسوم و ارزش‌های متنوع جوامع، تربیت انسان معاصر را به فرایندی پیچیده و دشوار تبدیل نموده است (ملکیان، ۱۳۸۷). فقدان مهارت‌های فکری لازم برای مدیریت حجم گسترده اطلاعات و تعامل در بستر چندفرهنگی می‌تواند به پیامدهای جدی فکری، اخلاقی و اجتماعی منجر شود (هالپرن و دان^۲، ۲۰۲۲). در چنین شرایطی، نظام‌های آموزشی برای آماده‌سازی کودکان جهت زندگی در جامعه‌ای پویا و تحول‌گرا نیازمند بازنگری اساسی هستند (کوپر و دیگران^۳، ۲۰۰۷).

ناکارآمدی برخی نظام‌های آموزشی در پرورش انسان‌های متفکر و مسئول، به ظهور نهضت‌های تربیتی نوینی مانند: برنامه فلسفه برای کودکان^۴ (فبک)^۵، آموزش مهارت حل مسئله، تفکر انتقادی و تفکر خلاق منجر شده است (دانیل و اوریاک^۶، ۲۰۱۱؛ هوگن^۷، ۲۰۰۶). این رویکردها بر پرورش مهارت‌های فکری سطح بالا تأکید دارند تا دانش‌آموزان بتوانند پیش‌فرض‌های ضمنی را تحلیل کنند، فریب‌های عمدی را تشخیص دهند و به بهترین شکل ممکن استدلال کنند (کوپر و دیگران، ۲۰۰۷). برنامه فلسفه برای کودکان به عنوان رویکردی نظام‌مند، با هدف تربیت عقلانی و تقویت ابعاد مختلف تربیتی طراحی شده و بر سه بعد تفکر انتقادی^۸، خلاق^۹ و مراقبتی^{۱۰} تمرکز دارد (باری‌دهنوی، ۱۳۹۴، ص. ۱۵؛ ابوالحسنی و دیگران، ۱۳۹۵).

تفکر مراقبتی، با وجود قدمت تاریخی نسبت به تفکر انتقادی و خلاق، کمتر مورد توجه قرار گرفته است (دیوی^{۱۱}، ۲۰۱۲). این کم‌توجهی عمدتاً به دلیل شناخت ناکافی از ویژگی‌ها و ظرفیت‌های این نوع تفکر است (شارپ^{۱۲}، ۲۰۰۷). با این حال، تفکر مراقبتی به عنوان پایه‌ای برای پرورش سایر مهارت‌های فکری در حلقه‌های کندوکاو فلسفی شناخته می‌شود، زیرا سایه این تفکر همواره بر دیگر ابعاد تفکر فلسفی دیده می‌شود (دیوی، ۲۰۰۵؛ شارپ، ۲۰۰۷). اسپرود^{۱۳} (۲۰۰۱) تفکر مراقبتی را نوعی وفاداری به ارزش‌ها دانسته که به چرایی ارزشمندی یک امر و تأثیر آن در داوری‌های اخلاقی انسان اهمیت می‌دهد (دومبایسی و دیگران^{۱۴}، ۲۰۱۱؛ هدایتی، ۱۳۹۷).

1. Mukti & et al.

2. Halpern & Dunn

3. Cooper & et al.

4. Philosophy for children

5. P4C

6. Daniel & Auriac

7. Hogan

8. critical thinking

9. creative thinking

10. caring thinking

11. Davey

12. Sharp

13. Sprod

14. Dombaycı & et al.

این تفکر که گاهی «تفکر با قلب»^۱ نامیده می‌شود (شارپ، ۲۰۱۴)، نه تنها به موضوعاتی می‌پردازد که فرد با شوق و دغدغه درونی درباره آن‌ها می‌اندیشد، بلکه نحوه و روش تفکر را نیز مورد ارزیابی قرار می‌دهد (لیپمن^۲، ۲۰۱۲). تفکر مراقبتی با ایجاد اعتماد و جلب مشارکت دانش‌آموزان در حلقه‌های کندوکاو به پرورش عواطف و مهارت‌های اجتماعی کمک می‌کند و از عوامل کلیدی در شکوفایی تفکر اخلاقی است (کم^۳، ۲۰۱۴). از آنجا که تفکر بدون پشتوانه عاطفی نمی‌تواند به طور کامل شکوفا شود (فیشر^۴، ۲۰۱۳)، پرورش تفکر مراقبتی برای تربیت شهروندانی مسئول با مهارت‌های اخلاقی و اجتماعی ضروری است (هدایتی و دیگران، ۱۳۹۵؛ عابدی و دیگران، ۱۳۹۷؛ اریمی و قربان‌گرچی، ۱۴۰۲).

تفکر مراقبتی شامل پنج مؤلفه کلیدی است: تفکر مبتنی بر ارزش، به ابراز قدردانی و توجه به مسائل اخلاقی و اجتماعی از طریق مشارکت فعال در بحث‌های گروهی اشاره دارد؛ تفکر مبتنی بر عواطف، قضاوت‌های عاطفی مانند: خشم، همدلی یا تحسین را در بر می‌گیرد؛ تفکر مبتنی بر فعالیت، شامل پیشنهاد راه‌حل‌های مسئولانه است؛ تفکر مبتنی بر هنجار، به درک مطلوبیت‌های اخلاقی و اجتماعی اشاره دارد و تفکر مبتنی بر همدلی، توانایی درک دیدگاه‌ها و عواطف دیگران را شامل می‌شود (لیپمن، ۱۳۹۰؛ هدایتی، ۱۳۹۷). لیپمن تأکید دارد پرورش این مهارت‌ها باید از کودکی آغاز شود، زیرا برنامه‌های آموزشی در بزرگسالی اغلب به اصلاح سبک‌های فکری موجود محدود می‌ماند (هدایتی، ۱۳۹۴) و تجارب اولیه کودک به خصوص در سنین پیش‌دبستانی و دبستان، مهمترین نقش را در شکل‌گیری شخصیت وی دارند (محمدپناه اردکان و دیگران، ۱۴۰۱). در این زمینه هال و گزل^۵ (۱۹۴۵) بر توانایی همکاری و درک حقوق دیگران در سنین کودکی، پیازه بر ظرفیت‌های شناختی لازم برای درک مفاهیم اخلاقی در دبستان و ویگوتسکی بر نقش مربی تسهیل‌کننده در آموزش مهارت‌های تفکر تأکید دارند (هدایتی، ۱۳۹۵؛ رحیم‌زاده و دیگران، ۱۴۰۲، ص. ۹۶؛ اسمیت^۶، ۱۳۹۶). حلقه‌های کندوکاو^۷، به عنوان قلب برنامه فلسفه برای کودکان، فضایی گفتگومحور فراهم می‌کنند که در آن دانش‌آموزان از طریق تأمل و پرسشگری، مهارت‌های تفکر مراقبتی را تمرین می‌کنند (ییلماز^۸، ۲۰۲۰؛ توکلی یرکی و دیگران، ۱۴۰۲). این حلقه‌ها با ایجاد محیطی امن و مشارکتی به دانش‌آموزان امکان می‌دهند تا ارزش‌های اخلاقی را کاوش کنند، عواطف خود را ابراز کنند و با دیدگاه‌های دیگران همدلی کنند که همگی برای پرورش تفکر مراقبتی ضروری‌اند (لیپمن، ۲۰۱۲؛ کم، ۲۰۱۴). در این میان موفقیت حلقه‌های کندوکاو به

1. thinking with the heart
 2. Yilmaz
 3. Cam
 4. Fisher
 5. Hall & Gezel
 6. Smith
 7. Community of Inquiry
 8. Yilmaz

منابع آموزشی مناسب، به ویژه داستان‌هایی بستگی دارد که بتوانند گفتگوهای عمیق فلسفی را برانگیزند (علی عبدالعظیم محمد^۱، ۲۰۲۳؛ یاری‌دهنوی، ۱۳۹۴)، زیرا داستان با غنابخشیدن به دامنه لغات و تصویرهای ذهنی، زمینه را برای تفکر پیچیده و چندبعدی کودک فراهم می‌نمایند (پاکدل و دیگران، ۱۴۰۳).

برنامه فلسفه برای کودکان، با وجود موفقیت‌های چشمگیر در پرورش مهارت‌های فکری و اخلاقی با چالش‌هایی در تأمین منابع آموزشی مناسب برای حلقه‌های کندوکاو فلسفی مواجه است. پیشگامان این برنامه، مانند لیپمن و دیگران، بر استفاده از داستان‌هایی تأکید دارند که به طور خاص توسط ایشان تألیف شده‌اند (لیپمن، ۱۳۹۰). این تأکید، اگرچه در شکل‌گیری اولیه برنامه فلسفه برای کودکان مؤثر بوده است؛ اما ممکن است به بی‌علاقگی مخاطب و سرانجام خطر تجاری و بازاری‌شدن چنین برنامه‌ای منجر شود (ناجی و عسکری، ۱۳۹۸، ص. ۲). به گفته خسرونژاد (۱۳۸۶)، داستان‌ها بیش از آن که ابزار یا محملی برای آموزش فلسفه باشند، خود عملی فلسفی‌اند. این داستان‌ها با مفاهیم عمیق اخلاقی، اجتماعی و انسانی کودکان را به تأمل در ارزش‌ها، عواطف و مسئولیت‌های اجتماعی فرا می‌خوانند. از این منظر ادبیات کودک، با ظرفیت ذاتی خود، می‌تواند گفتگوهای فلسفی پرباری را در حلقه‌های کندوکاو برانگیزد و مهارت‌های تفکر انتقادی، خلاق و به ویژه مراقبتی را پرورش دهد (یاری‌دهنوی، ۱۳۹۴؛ ضرغامی، ۱۳۹۴).

از طرف دیگر برخی صاحب‌نظران معتقدند داستان‌های مورد استفاده در حلقه‌های کندوکاو باید بومی باشند تا با ارزش‌ها، فرهنگ و مسائل خاص جامعه همخوانی داشته باشند و از نادیده‌گرفتن تفاوت‌های فرهنگی جلوگیری کنند (استیل و دیگران^۲، ۲۰۱۶؛ هینکه^۳، ۲۰۱۴؛ عظمت‌دار فرد و قانیدی، ۱۳۹۶). این دیدگاه، اگرچه بر اهمیت زمینه‌های فرهنگی تأکید دارد، ممکن است ظرفیت داستان‌های خارجی را که از کیفیت و جذابیت بالایی برخوردارند، نادیده بگیرد. در صورتی که داستان‌های خارجی با مضامین جهان‌شمول، مانند: عدالت، همدلی و مسئولیت‌پذیری، می‌توانند گفتگوهای عمیق فلسفی را در حلقه‌های کندوکاو برانگیزند (کرتهویز^۴، ۲۰۱۲). یسپرسن^۵ در این باره بیان می‌کند: «داستان‌های فلسفی حاوی ارزش‌های فراگیر و جهانی‌اند که فراتر از مرزهای فرهنگی عمل می‌کنند و می‌توانند با فرهنگ‌های مختلف سازگار شوند». به همین ترتیب، برنیفیر معتقد است برخی داستان‌ها تأثیری فرافرهنگی دارند و تأملات عمیق جهانی را در کودکان پرورش می‌دهند (ناجی، ۱۳۹۶). همچنین با مراجعه به کتاب‌فروشی‌ها، کتابخانه‌ها و بررسی آمار داستان‌های تجدید چاپ می‌توان به استقبال زیاد کودکان از کتاب‌های ترجمه شده پی برد. با توجه به کم‌رنگ بودن تفکر مراقبتی در متون نظری

1. Ali Abdel Azeem Mohamed

2. Steele, Hives, Scott

3. Heineke

4. Curthoys

5. Jespersen

برنامه فلسفه برای کودکان، لزوم احیای ارزش‌های تفکر و گفتگو در جهان امروز و نیاز به منابع ادبی مناسب برای آموزش مهارت‌های تفکر مراقبتی، بررسی داستان‌هایی که با استقبال زیادی از جامعه مخاطب روبه‌رو هستند، ضرورت بالایی دارد. از این رو پژوهش حاضر با انتخاب داستان‌های خارجی پرفروش و کندوکاو محور گروه سنی «ج» و به کارگیری آن‌ها به عنوان محرک در حلقه‌های کندوکاو می‌کوشد تا به این پرسش پاسخ دهند که: استفاده از داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» چه تأثیری بر رشد تفکر مراقبتی و هر یک از مؤلفه‌های تفکر مراقبتی دانش آموزان دارد؟

پیشینه پژوهش

تفکر مراقبتی در حوزه‌های مختلف فلسفه چون اخلاق و معرفت‌شناسی ریشه دارد (قائدی، ۱۳۹۵) و متضمن تقویت فضیلت اخلاقی است (جوجاروی، مایری و پسا، ۲۰۱۲). تاکنون پژوهش‌های متعددی در زمینه تفکر مراقبتی انجام شده است که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود.

ناجی و قاضی‌نژاد (۱۳۸۶) در پژوهشی نشان دادند که برنامه فلسفه برای کودکان با بهره‌گیری از داستان‌های فلسفی، مهارت‌های شناختی، عاطفی و اجتماعی، از جمله تفکر مراقبتی را در کودکان تقویت می‌کند. مرعشی، صفایی‌مقدم و خزامی (۱۳۸۹) دریافتند که روش اجتماع پژوهشی در دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی، قضاوت اخلاقی را بهبود می‌بخشد. سهرابی (۱۳۹۰) در مقایسه داستان‌های ایرانی و خارجی نشان داد که داستان‌های خارجی، در صورت تطبیق فرهنگی، پتانسیل بالایی برای پرورش تفکر فلسفی و پرسشگری دارند. قاسمی و دیگران (۱۳۹۰) در پژوهشی دریافتند که داستان‌های فلسفی ایرانی تأثیر معنی‌داری بر رشد تفکر فلسفی کودکان دارند، اما داستان‌های غیرایرانی چنین اثری نداشته‌اند که نشان‌دهنده نیاز به بررسی بیشتر داستان‌های خارجی است. حسام‌پور و مصلح (۱۳۹۳) دریافتند که داستان‌های کودک، صرف نظر از منشأ فرهنگی، مفاهیم مشترکی مانند هویت و روابط اجتماعی را منتقل کرده و به پرورش تفکر مراقبتی کمک می‌کنند. حمیدی، امام‌جمعه و نامی (۱۳۹۹) تأیید کردند که برنامه‌های آموزش فلسفه‌ورزی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر رشد تفکر مراقبتی دانش‌آموزان ابتدایی دارند. مسلمی و دیگران (۱۴۰۳) در تحلیل مجموعه داستان‌های فکری برای کودکان ایرانی با رویکرد تفکر مراقبتی دریافتند؛ مؤلفه‌های تفکر هنجاری، عاطفی و ستایشی حضور پررنگی دارند، اما تفکر فعال و همدلانه کمتر دیده می‌شود که نشان‌دهنده ظرفیت داستان‌ها برای آموزش تفکر مراقبتی است. مسلمی و دیگران (۱۴۰۳) با بررسی داستان «شازده کوچولو» نشان دادند که این داستان به دلیل تأکید بر تفکر عاطفی، ظرفیت بالایی برای تقویت تفکر مراقبتی دارد. مسلمی و دیگران

(۱۴۰۳) در تحلیل داستان «پینوکیو» دریافتند که این اثر پس از تفکر خلاق، مؤلفه‌های قابل توجهی در تفکر انتقادی و مراقبتی دارد.

در حوزه پژوهش‌های خارجی، دلانوی^۱ (۱۹۹۷) نشان داد که ادبیات کودک، از جمله داستان‌های خارجی، با بهره‌گیری از تکنیک‌های داستان‌سرایی، فرصت‌هایی برای پرورش تفکر مراقبتی و انتقادی فراهم می‌کند. دیوی^۲ (۲۰۰۴) بیان کرد که تعامل خلاقانه، انتقادی و مراقبتی در گفتگوهای فلسفی، تنها با حضور تفکر مراقبتی امکان‌پذیر است. سانجانا و وایت بر^۳ (۲۰۰۵) دریافتند که آموزش فلسفه در هند، مهارت‌های شناختی، اجتماعی و اخلاقی دانش‌آموزان ۱۲ تا ۱۳ ساله را بهبود می‌بخشد. پارک و کیم^۴ (۲۰۱۶) نشان دادند که کتاب‌های تصویری شخصیت‌محور، از جمله داستان‌های خارجی ترجمه‌شده، تفکر مراقبتی را در کودکان تقویت می‌کنند. داوولیمپیو و تشرز^۵ (۲۰۱۶) فلسفه برای کودکان را رویکردی جامع برای پرورش تفکر مراقبتی و زندگی خوب دانستند. وایت و گرادوفسکی^۶ (۲۰۱۸) بر اهمیت مراقبت به عنوان ارزشی بنیادین در آموزش تأکید کردند و نقش داستان‌ها را در این زمینه برجسته نمودند. یوجین^۷ (۲۰۱۹) رابطه مثبتی بین تفکر مراقبتی و مهارت‌های ارتباطی معلمان مراکز مراقبت از کودکان یافت. بینتی اسماعیل^۸ (۲۰۲۰) نشان داد که فلسفه برای کودکان در مالزی، با پرورش تفکر انتقادی و مراقبتی، کودکان را برای زندگی در جامعه چندفرهنگی آماده می‌کند. هاوکن^۹ (۲۰۲۱) با استناد به دیدگاه آن مارگارت شارپ، تفکر مراقبتی را شرط لازم برای فلسفه‌ورزی دانست. پینتیس و بوریسوا^{۱۰} (۲۰۲۳) دریافتند که داستان‌های فلسفی ادبی با زبان ساده و محتوای جذاب، مفاهیم مراقبتی را به طور مؤثر منتقل کرده و همدلی و مسئولیت‌پذیری را تقویت می‌کنند. جانگ و دیگران^{۱۱} (۲۰۲۳) نشان دادند که برنامه‌های آموزشی مبتنی بر تفکر مراقبتی، نگرش‌های مثبت زیست‌محیطی را در دانش‌آموزان ابتدایی تقویت می‌کنند. آلوارس-آبارخو (۲۰۲۳)^{۱۲} نیز تأکید کرد که تفکر مراقبتی، عقلانیت معلمان را بهبود می‌بخشد و به حل مسائل آموزشی کمک می‌کند.

بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد با وجود پژوهش‌های انجام شده در زمینه تفکر مراقبتی، پژوهشی که به بررسی اثربخشی داستان‌های خارجی گروه سنی ج بر تفکر مراقبتی دانش‌آموزان پرداخته باشد، انجام نشده است. علاوه بر این، کمبود پژوهش‌های مداخله‌ای که اثربخشی داستان‌های خارجی را به صورت عملی در

1. Delanoy
2. Davey
3. Sanjana & Whitebear
4. Park & Kim
5. D'Olimpio & Teschers
6. White & Gradovski
7. Yoojin
8. Binti Ismail
9. Hawken

10. Pintes & Borisova
11. Jang, Jung & Ji
12. Alvarez-Abarejo

این گروه سنی بررسی کنند، مشهود است. از این رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» بر تفکر مراقبتی کودکان به منظور بهره‌مندی تسهیلگران و کودکان در حلقه‌های کندوکاو فلسفی انجام شد.

روش‌شناسی پژوهش

جامعه آماری، نمونه و روش اجرای پژوهش

از آنجا که هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر داستان‌های خارجی (برگردان فارسی) بر رشد تفکر مراقبتی بود، پژوهش از نوع نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل است. روش پژوهش بر اساس گردآوری داده‌ها، از نوع نیمه‌آزمایشی و بر مبنای هدف، از نوع کاربردی است. جامعه آماری پژوهش حاضر، تمامی دانش‌آموزان پسر پایه ششم شهر اصفهان در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۴۰۴ بودند. بر اساس ادبیات رایج در انتخاب حجم نمونه لازم در پژوهش‌های آزمایشی (دلور، ۱۳۹۸) و همچنین بر اساس G-Poweer با سطح خطای ۰/۰۵، برای دو گروه و با داشتن یک روش مداخله با تحلیل واریانس تک متغیره و چندمتغیره؛ حجم نمونه حدود ۳۰ نفر بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای^۱ انتخاب شدند. به این صورت که در مرحله نخست از همه مدارس پسرانه دوره دوم ابتدایی ناحیه ۴ اصفهان به صورت تصادفی دو مدرسه و سپس از کلاس‌های پایه ششم هر مدرسه به صورت تصادفی یک کلاس انتخاب شدند. یکی از کلاس‌ها به عنوان گروه کنترل (۳۰ دانش‌آموز) و کلاس دیگر به عنوان گروه آزمایش (۳۰ دانش‌آموز) در نظر گرفته شد. انتخاب مدارس پسرانه به دلیل محدودیت‌های عملی، از جمله نبود مدارس مختلط و محدودیت دسترسی به مدارس دخترانه در چارچوب این پژوهش، انجام شد. ملاک ورود آزمودنی‌ها در این پژوهش عبارتند از: ۱. دانش‌آموز پایه ششم دوره ابتدایی ۲. رضایت مسئولان مدرسه و اولیای دانش‌آموز ۳. تمایل دانش‌آموز به شرکت در حلقه کندوکاو. ملاک‌های خروج از پژوهش نیز عبارتند از: ۱. شرکت در دوره‌های فکرپروری و فلسفه برای کودکان، ۲. غیبت بیش از دو جلسه در حلقه کندوکاو.

شیوه اجرای پژوهش

برای انجام این طرح نیمه‌آزمایشی در ابتدا به بررسی داستان‌های خارجی متناسب با دانش‌آموزان پایه ششم (گروه سنی «ج») پرداخته شد و داستان‌ها با رعایت حداکثر تنوع در انتشارات تخصصی کودک و نوجوان، ۱۰ داستان به دلیل پر فروش بودن (تجدید چاپ)، ترجمه اخیر (منتشر شده بین سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۳)، کندوکاومحور بودن، کسب و دارا بودن مضامین مرتبط با تفکر مراقبتی (تأیید متخصصان حوزه فلسفه برای

کودکان) انتخاب شدند. در ادامه، بر اساس مسئله پژوهشی، جامعه آماری انتخاب و نمونه‌گیری انجام شد. شایان ذکر است که پیش از اجرای پژوهش مجوزهای لازم از کمیته تخصصی اخلاق در پژوهش‌های زیست‌پزشکی دانشگاه اصفهان با کد اخلاق IR.UI.REC.1402.160 دریافت و به اجرای طرح نیمه‌آزمایشی پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل پرداخته شد. هر دو گروه در یک بازه زمانی به پیش‌آزمون و پس‌آزمون پاسخ دادند. پس از انتخاب شرکت‌کنندگان، ابتدا توضیحات لازم به منظور شرکت در جلسات حلقه کندوکاو به ایشان داده شد و پس از اجرای پیش‌آزمون وارد فرایند اصلی پژوهش شدند.

برای گروه آزمایش مداخله طی ۱۰ جلسه یک ساعته (هر هفته ۱ جلسه متوالی) در حلقه‌های کندوکاو فلسفی اجرا شد. در هر جلسه، داستان مورد نظر در حلقه کندوکاو قرائت شد و تسهیلگر با طرح پرسش، دانش‌آموزان را به تأمل، گفتگو و استدلال در زمینه مفاهیم و مؤلفه‌های تفکر مراقبتی هدایت نمود. گروه کنترل برنامه آموزشی مدرسه خود را بدون مداخله داستان‌خوانی دنبال کرد. همچنین ملاحظات اخلاقی به صورت زیر مد نظر قرار گرفت:

با توجه به سن شرکت‌کنندگان پژوهش، رضایت‌نامه آگاهانه از والدین یا سرپرست قانونی آن‌ها پس از ارائه توضیحات کامل درباره اهداف، روش اجرا و حقوق شرکت‌کنندگان اخذ شد. همچنین، برای دانش‌آموزان، اطلاعات پژوهش با زبانی ساده و متناسب با سطح درک آن‌ها توضیح داده شد و موافقت آن‌ها دریافت گردید. تمامی اطلاعات جمع‌آوری شده به صورت محرمانه نگهداری شد و هیچ‌گونه اطلاعات هویتی، از جمله نام و نام خانوادگی دانش‌آموزان، ثبت نشد. پرسشنامه‌ها توسط پژوهشگر اجرا و روند انجام پژوهش به دقت نظارت شد.

جدول ۱. خلاصه ساختار و محتوای جلسات مداخله آموزشی گروه آزمایش

جلسه	عنوان داستان	اهداف	مؤلفه تفکر مراقبتی
۱	ندای مرداب	هویت، پذیرش تفاوت‌ها	همدلانه، ارزش‌گذار
۲	اما فردیناند این کار را نکرد	تفاوت‌ها، پذیرش خود، صلح‌طلبی	همدلانه، هنجاری
۳	پرندۀ قرمز	امید، دوستی، رویاپردازی	عاطفی، همدلانه
۴	فیل ماکارون	عدالت، دوستی و همکاری، تخیل	همدلانه، فعال
۵	دشمن	صلح، انسانیت، همدلی	همدلانه، هنجاری
۶	غول قوطی ماکارونی	آرزوها، طبیعت، مصرف‌گرایی	ارزش‌گذار، فعال
۷	درخت بخشنده	عشق، بخشش، طبیعت، روابط انسانی	عاطفی، ارزش‌گذار
۸	نقطه می‌خواست فرار کند	هویت، عزت نفس، جستجوی معنی	ارزش‌گذار، همدلانه
۹	انشا	آزادی، انتخاب اخلاقی، مسئولیت فردی	هنجاری، فعال
۱۰	امیلی و گل‌های پرندۀ بن	سوغ، همدلی	عاطفی، همدلانه

ابزار سنجش

مقیاس تفکر مراقبتی

مقیاس تفکر مراقبتی که هدایتی در سال ۱۳۹۷ طراحی نموده است، یک مقیاس خودگزارشی برای سنجش تفکر مراقبتی که به وسیله تحلیل عوامل در یک نمونه ۷۲۴ نفری از دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهر تهران ساخته شده است و مشتمل بر ۲۵ گویه در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از ۱ (هرگز) تا ۵ (همیشه) است که پنج مؤلفه تفکر ارزش‌گذار (پرسش‌های ۴-۵-۱۲-۱۴-۱۸)، تفکر عاطفی (پرسش‌های ۸-۹-۱۰-۱۳-۱۹)، تفکر فعال (پرسش‌های ۷-۱۵-۱۶-۲۰-۲۱)، تفکر هنجاری (پرسش‌های ۲-۲۲-۲۳-۲۴-۲۵) و تفکر همدلانه (پرسش‌های ۱-۳-۶-۱۱-۱۷) را می‌سنجد. در نهایت، حاصل جمع نمرات میزان تفکر مراقبتی فرد را نشان می‌دهد. نتایج پژوهش هدایتی (۱۳۹۷) نشان داد پرسشنامه سنجش تفکر مراقبتی اطلاعات لازم در خصوص مهارت کلی تفکر مراقبتی و پنج خرده مهارت را ارائه می‌دهد و می‌تواند در سنجش این مهارت برای دانش‌آموزان کاربرد داشته باشد. در این پژوهش برای سنجش تفکر مراقبتی از مقیاس تفکر مراقبتی هدایتی (۱۳۹۷) استفاده شد. روایی محتوایی پرسشنامه توسط ده تن از صاحب‌نظران داخلی و شش صاحب‌نظر خارجی بررسی و تأیید شده است ($CVR = 0/87$). روایی سازه این آزمون نیز به کمک روش تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی بررسی و تأیید شده است و در نهایت از هر یک از خرده‌مهارت‌ها، پنج پرسش که بیشترین بار عاملی را داشته است انتخاب شده و با استفاده از تحلیل عامل تأییدی، تأیید شده است. برای تعیین روایی محتوایی پرسشنامه از روایی صوری و برای بررسی پایایی مؤلفه‌ها از آلفای کرونباخ ($0/933$) استفاده شده است (هدایتی، ۱۳۹۷). این ابزار از سال ۱۳۹۷ تاکنون در چندین پژوهش مرتبط با تفکر مراقبتی مورد استفاده قرار گرفته است. در پژوهش حاضر برای بررسی روایی مقیاس از روش تحلیل عامل تأییدی با استفاده از نرم‌افزار AMOS-24 استفاده شد که نتایج حاکی از برازش مطلوب مدل تحلیل عاملی تأییدی تفکر مراقبتی بود. همچنین بار عاملی گویه‌ها بالای $0/40$ بود. پایایی مقیاس نیز به روش آلفای کرونباخ محاسبه شد که مقدار این ضریب $0/89$ به دست آمد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

به منظور تحلیل فرضیه پژوهش، از روش تحلیل کوواریانس تک‌متغیره^۱ و چندمتغیره^۲ با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ استفاده شد و مفروضات تحلیل کوواریانس (نرمال بودن توزیع نمرات، همگنی واریانس‌ها و همگنی شیب رگرسیون) پیش از تحلیل بررسی و تأیید شدند. نمرات پیش‌آزمون تفکر مراقبتی به عنوان متغیر

1. ANCOVA
2. MANCOVA

کوواریت در تحلیل‌ها وارد شدند تا تفاوت‌های اولیه در سطح تفکر مراقبتی بین گروه‌های آزمایش و کنترل، کنترل شود. این انتخاب بر اساس استانداردهای طرح‌های نیمه‌آزمایشی با پیش‌آزمون-پس‌آزمون انجام شد که در آن نمرات پیش‌آزمون به عنوان معیاری برای سطح اولیه توانایی شرکت‌کنندگان عمل می‌کنند. با توجه به تصادفی‌سازی گروه‌ها و همگنی اولیه نمونه و محدود بودن نمونه به دانش‌آموزان پسر، متغیرهای کوواریت مانند جنسیت و سن در تحلیل‌ها وارد نشدند.

یافته‌های پژوهش

در ابتدا اطلاعات توصیفی مربوط به گروه کنترل و آزمایش ارائه شده است که نتایج در جدول ۲ مشاهده می‌شود.

جدول ۲. اطلاعات توصیفی پیش‌آزمون و پس‌آزمون تفکر مراقبتی

گروه	متغیر	پیش‌آزمون			پس‌آزمون		
		میانگین	انحراف معیار	کولموگروف-اسمیرنوف	p	میانگین	انحراف معیار
کنترل	تفکر مراقبتی	۹۳/۱۰	۷/۱۷۴	۰/۰۸۹	۱۰۲/۵۷	۴/۷۹۷	۰/۰۷۹
آزمایش	تفکر مراقبتی	۸۷/۲۰	۷/۷۱۲	۰/۴۴۴	۱۰۶/۰۳	۵/۴۷۴	۰/۵۹۴

همان‌طور که نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد، در پیش‌آزمون، نمرات گروه‌ها به یکدیگر نزدیک بود که همگنی اولیه نمونه را تأیید می‌کند، اما در گروه آزمایش شاهد افزایش بیشتر نمرات در پس‌آزمون نسبت به آزمون در مقایسه با گروه کنترل هستیم. همچنین، بر اساس نتایج کولموگروف-اسمیرنوف^۱ سطح معنی‌داری آماره محاسبه شده بزرگتر از ۰/۰۵ است که حاکی از نرمال بودن توزیع نمرات است.

به منظور پاسخ به پرسش پژوهش مبنی بر این که «استفاده از داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» چه تأثیری بر تفکر مراقبتی دانش‌آموزان دارد» از تحلیل کواریانس تک‌متغیره و آزمون بن‌فرونی استفاده شد. در ابتدا مفروضه همگنی واریانس متغیرها به کمک آزمون لوین^۲ بررسی شد که نتایج نشان داد این آزمون غیرمعنی‌دار است ($F=1/048$ و $p=0/355$) و فرض صفر مبنی بر همگنی مورد تأیید قرار می‌گیرد. همچنین، مفروضه شیب خط رگرسیون به عنوان پیش‌فرض اصلی انجام تحلیل کواریانس نشان داد سطح معنی‌داری سطر اثر متقابل پیش‌آزمون ($F=0/348$ و $p=0/557$) بزرگتر از ۰/۰۵ است و فرضیه همگنی رگرسیونی پذیرفته می‌شود. در ادامه نتایج حاصل از تحلیل واریانس در جدول ۳ آمده است.

1. kolmogorov-smirnov test

2. levene's test

به منظور بررسی اثربخشی استفاده از داستان‌های خارجی گروه «ج» بر افزایش تفکر مراقبتی دانش‌آموزان دوره ابتدایی، از آزمون تحلیل کواریانس تک متغیره استفاده شد. نتایج مربوط به اجرای این آزمون و بررسی مفروضات آن در ادامه ارائه شده است.

جدول ۳. تأثیر مداخله داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» بر تفکر مراقبتی دانش‌آموزان

منبع واریانس	مجموع مجذورات	df	میانگین مجذورات	F	p	اندازه اثر
پیش‌آزمون	۳۶۰/۶۲	۱	۳۶۰/۶۲	۱/۸۵۹	۰/۱۷۶	۰/۰۳۲
گروه	۱۲۴/۴۱۲	۱	۱۲۴/۴۱۲	۳/۷۰۴	۰/۰۵۷	۰/۰۶۰
خطا	۱۹۴۰/۸۸۰	۵۷	۳۴/۰۴۹			

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، تأثیر مداخله داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» بر تفکر مراقبتی دانش‌آموزان در گروه آزمایش معنی‌دار نیست ($p=0/057$) و اندازه اثر ($\eta^2=0/060$) بیانگر اثر کوچک تا متوسط مداخله است. مقدار سطح معنی‌داری بسیار نزدیک به آستانه $0/05$ بود که نشان‌دهنده احتمال وجود تفاوت‌های خاص بین گروه‌هاست. این نتیجه مرزی در پژوهش‌های تجربی با نمونه‌های متوسط رایج است، زیرا تحلیل کواریانس به کل داده‌ها نگاه می‌کند و ممکن است به دلیل پیچیدگی‌های داده‌ای، نتایج مرزی تولید کند. از این رو، برای بررسی دقیق‌تر از آزمون تعقیبی بن‌فرونی استفاده شد، زیرا مقایسه‌های زوجی خاص را بررسی می‌کند و حساسیت بیشتری به تفاوت‌های جزئی نشان می‌دهد. نتایج آزمون بن‌فرونی در ادامه ارائه شده است.

جدول ۴. آزمون تعقیبی بن‌فرونی

متغیر وابسته	گروه	گروه	اختلاف میانگین	خطای استاندارد	p
تفکر مراقبتی	کنترل	آزمایش	۴/۰۷۹	۱/۵۶۲	۰/۰۳۲

بر اساس نتایج جدول ۴، آزمون بن‌فرونی تأیید کرد که میانگین نمرات تفکر مراقبتی گروه داستان‌های خارجی به طور معنی‌داری بالاتر از گروه کنترل است ($p<0/05$). این نتیجه نشان‌دهنده اثر مثبت مداخله داستان‌های خارجی بر تفکر مراقبتی است. در ادامه اطلاعات مربوط به توزیع نرمال نمرات مؤلفه‌های تفکر مراقبتی در پیش‌آزمون و پس‌آزمون ارائه شده است که در جدول ۵ مشاهده می‌شود.

جدول ۵. نتایج آزمون کالموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع نمرات

متغیر	پیش‌آزمون	پس‌آزمون
تفکر همدلانه	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۱۰۳	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۱۳۵
تفکر ارزش‌گذار	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۱۲۴	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۱۷۸
تفکر فعال	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۱۰۰	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۴۳۲
تفکر عاطفی	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۱۱۰	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۱۵۳
تفکر هنجاری	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۱۲۹	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۲۴۶
تفکر مراقبتی	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۱۰۹	کالموگروف اسمیرنوف p ۰/۴۴۰

همان‌طور که نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد، سطح معنی‌داری آماره محاسبه شده برای تمام مؤلفه‌های تفکر مراقبتی بزرگتر از ۰/۰۵ است. بنابراین، فرض نرمال بودن توزیع نمرات پذیرفته می‌شود. همچنین، به منظور پاسخ به پرسش پژوهش مبنی بر این که «استفاده از داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» چه تأثیری بر هر یک از مؤلفه‌های تفکر مراقبتی دانش‌آموزان دارد» از آزمون اثرات بین آزمودنی در کواریانس چندمتغیره استفاده شد. در این راستا ابتدا مفروضه همگنی واریانس متغیر ترکیبی با استفاده از آزمون باکس^۱ بررسی شد. از آنجایی که این مقدار، بزرگتر از سطح معنی‌داری مورد نیاز برای رد فرض صفر است، فرض صفر مبنی بر همسانی ماتریس کواریانس‌ها مورد تأیید قرار می‌گیرد (Box's = ۱/۱۴۹ و $p=0/305$). همچنین، برای ارزیابی جداگانه هر یک از متغیرهای وابسته، نتایج آزمون لوین درباره تفکر همدلانه ($F=0/885$ و $p=0/351$)، تفکر ارزش‌گذار ($F=0/200$ و $p=0/657$)، تفکر فعال ($F=0/651$ و $p=0/423$)، تفکر عاطفی ($F=2/156$ و $p=0/147$) و تفکر هنجاری ($F=0/43$ و $p=0/836$) غیرمعنی‌دار و حاکی از همگنی واریانس متغیرها در گروه‌های پژوهش است. نتایج مربوط به اجرای این آزمون و بررسی مفروضات آن در ادامه در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶. تأثیر مداخله داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» بر هر یک از مؤلفه‌های تفکر مراقبتی

متغیر	منبع	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	اندازه اثر
تفکر همدلانه	بین گروهی	۹/۷۴۹	۱	۹/۷۴۹	۲/۶۵۶	۰/۱۰۹	۰/۰۴۸
	خطا	۱۹۴/۵۱۲	۵۳	۳/۶۷۰			
تفکر ارزش‌گذار	بین گروهی	۲۴/۷۰۱	۱	۲۴/۷۰۱	۵/۶۵۵	۰/۰۲۱	۰/۰۹۶
	خطا	۲۳۱/۵۲۴	۵۳	۴/۳۶۸			
تفکر فعال	بین گروهی	۲۶/۷۴۶	۱	۲۶/۷۴۶	۵/۰۶۱	۰/۰۲۹	۰/۰۸۷
	خطا	۲۸۰/۰۸۳	۵۳	۵/۲۸۵			
تفکر عاطفی	بین گروهی	۱/۰۳۳	۱	۱/۰۳۳	۰/۳۴۰	۰/۵۶۲	۰/۰۰۶
	خطا	۱۶۰/۹۴۰	۵۳	۳/۰۳۷			
تفکر هنجاری	بین گروهی	۲/۹۵۴	۱	۲/۹۵۴	۱/۱۲۷	۰/۲۹۳	۰/۰۲۱
	خطا	۱۳۸/۸۹۴	۵۳	۲/۲۶۱			

جدول ۶، نتایج آزمون اثرات بین آزمودنی مؤلفه‌های تفکر مراقبتی، در افراد گروه‌های کنترل و آزمایش در مرحله پس آزمون را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج ارائه شده، مقدار F به دست آمده برای مؤلفه‌های تفکر ارزش‌گذار و تفکر فعال در سطح آلفای ۰/۰۵ معنی‌دار است ($p < 0/05$). با توجه به بالاتر بودن میانگین نمرات گروه آزمایش (۱۰۶.۰۳) در مرحله پس‌آزمون در مقایسه با گروه کنترل (۱۰۲.۵۷)، استفاده از داستان‌های خارجی گروه «ج» بر تفکر ارزش‌گذار و تفکر فعال دانش‌آموزان دوره ابتدایی مؤثر بوده است.

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

همان‌طور که مطرح شد پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این پرسش بود که استفاده از داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» چه تأثیری بر رشد تفکر مراقبتی دانش‌آموزان دارد. نتایج پژوهش نشان داد که استفاده از داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» در چارچوب حلقه‌های کندوکاو فلسفی، تفکر مراقبتی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی را به طور معنی‌داری ارتقا داده است. این مداخله به ویژه در تقویت مؤلفه‌های تفکر ارزش‌گذار و تفکر فعال موفق عمل کرده، اما بر مؤلفه‌های تفکر همدلانه، عاطفی و هنجاری تأثیر قابل توجهی نداشته است. این نتایج بیانگر آن است که داستان‌های خارجی انتخاب شده، با مضامین جهان‌شمول مانند: عدالت، همدلی و مسئولیت‌پذیری، توانسته‌اند دانش‌آموزان را به تأمل عمیق در ارزش‌ها و ارائه راه‌حل‌های مسئولانه تشویق کنند. با این حال، عدم تأثیرگذاری بر تمام مؤلفه‌های تفکر مراقبتی نشان می‌دهد که دستیابی به اثرات جامع‌تر نیازمند طراحی مداخلات گسترده و دقیق‌تر است.

این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های پیشین همخوانی دارد. در این زمینه نامی (۱۳۹۷) بیان نمود که آموزش فلسفه‌ورزی از طریق حلقه‌های کندوکاو، مهارت‌های تفکر مراقبتی را در دانش‌آموزان ابتدایی تقویت می‌کند. پارک و کیم (۲۰۱۶) نیز نشان دادند که کتاب‌های تصویری شخصیت‌محور، از جمله داستان‌های خارجی ترجمه‌شده، می‌توانند تفکر مراقبتی را در کودکان پرورش دهند. حسام‌پور و مصلح (۱۳۹۳) بیان کردند که داستان‌های کودک، صرف نظر از منشأ فرهنگی، مفاهیم مشترکی مانند: هویت و مسئولیت اجتماعی را منتقل می‌کنند که به رشد تفکر مراقبتی کمک می‌کند. همچنین، مسلمی و دیگران (۱۴۰۳) در تحلیل داستان‌هایی مانند: «شازده کوچولو» و «پینوکیو» دریافتند که داستان‌های خارجی ظرفیت بالایی برای تقویت مؤلفه‌های تفکر مراقبتی دارند. دلانونی (۱۹۹۷) و پینتیس و بوریسووا (۲۰۲۳) نیز بر نقش ادبیات کودک در پرورش تفکر مراقبتی و همدلی تأکید کرده‌اند. این همخوانی نشان‌دهنده ظرفیت داستان‌های خارجی به عنوان ابزاری مؤثر در برنامه فلسفه برای کودکان است.

موفقیت این مداخله در ارتقای تفکر مراقبتی، به ویژه در مؤلفه‌های ارزش‌گذار و فعال، به عوامل متعددی قابل استناد است. نخست، حلقه‌های کندوکاو فلسفی، همان‌گونه که لیمن (۲۰۱۲) و کم (۲۰۱۴) بیان نموده‌اند، فضایی گفتگو‌محور و امن فراهم نموده تا دانش‌آموزان در آن ارزش‌ها را کاوش کنند، دیدگاه‌های خود را ابراز کنند و استدلال‌های مسئولانه ارائه دهند. دوم، انتخاب داستان‌های خارجی پرورش و کندوکاو‌محور که با تأیید متخصصان فلسفه برای کودکان گزینش شده بودند، گفتگوهای عمیق فلسفی را برانگیخت. این داستان‌ها با مضامین جهان‌شمول، دانش‌آموزان را به تأمل در مسائل اخلاقی و اجتماعی ترغیب کردند. سوم، تسهیلگری در

حلقه کندوکاو که با طرح پرسش‌های هدفمند دانش‌آموزان را به سوی استدلال و تأمل هدایت کرد، نقش مهمی در تقویت مهارت‌های فکری ایفا کرد. این عوامل در کنار هم محیطی پویا برای پرورش تفکر مراقبتی ایجاد نمود. عدم تأثیر مداخله بر مؤلفه‌های تفکر همدلانه، عاطفی و هنجاری نیز می‌تواند به چندین عامل نسبت داده شود. نخست، داستان‌های خارجی، هرچند با دقت انتخاب شده بودند، ممکن است به طور کامل با زمینه‌های فرهنگی و عاطفی دانش‌آموزان ایرانی همخوانی نداشته باشند. استیل و دیگران (۲۰۱۶) و هینکه (۲۰۱۴) تأکید کرده‌اند که منابع آموزشی باید با هنجارهای فرهنگی بومی تطبیق داده شوند تا اثربخشی آن‌ها افزایش یابد. دوم، مدت‌زمان مداخله که شامل ۱۰ جلسه یک‌ساعته بود، ممکن است برای پرورش مؤلفه‌هایی مانند: تفکر همدلانه و هنجاری کافی نبوده باشد. هدایتی (۱۳۹۷) اشاره کرده است که این مؤلفه‌ها نیازمند تعاملات طولانی‌تر و عمیق‌تر هستند. سوم، ابزار سنجش تفکر مراقبتی هدایتی (۱۳۹۷)، با وجود روایی و پایایی بالا، ممکن است در ثبت تغییرات ظریف در مؤلفه‌های خاص حساسیت کافی نداشته باشد. این عوامل نشان می‌دهند که برای دستیابی به تأثیرات گسترده، بازنگری در انتخاب داستان‌ها، افزایش مدت‌زمان مداخله و استفاده از ابزارهای سنجش مکمل ضروری است.

در این میان برخی پیچیدگی‌ها در تحلیل نتایج پژوهش نیز قابل توجه است. تفاوت‌های فردی در دانش‌آموزان، مانند: سطح اولیه مهارت‌های فکری، انگیزه مشارکت، یا تجارب قبلی در گفتگوهای گروهی، ممکن است به عنوان متغیرهای مخدوش‌کننده بر نتایج اثر گذاشته باشند. همچنین، سبک‌های متفاوت تسهیلگری در جلسات کندوکاو ممکن است کیفیت گفتگوها را تحت تأثیر قرار داده باشد که این امر می‌تواند به تفاوت‌هایی در تأثیرگذاری مداخله منجر شود. علاوه بر این، حجم نمونه پژوهش که شامل ۶۰ دانش‌آموز بود، ممکن است قدرت آماری تحلیل را محدود کرده باشد. با وجود این پیچیدگی‌ها، نتایج پژوهش نشان‌دهنده اثر مثبت داستان‌های خارجی بر تفکر مراقبتی است که بر ظرفیت این منابع در حلقه‌های کندوکاو تأکید دارد.

از منظر نظری، یافته‌های این پژوهش با اصول برنامه فلسفه برای کودکان همراستا است. یسپرسن و برنیفیر معتقدند که داستان‌های خارجی با مضامین جهان‌شمول می‌توانند تأملات عمیق فلسفی را در کودکان برانگیزند و فراتر از مرزهای فرهنگی عمل کنند (ناجی، ۱۳۹۶). شارپ (۲۰۰۷) نیز تفکر مراقبتی را پایه‌ای برای پرورش سایر مهارت‌های فکری در حلقه‌های کندوکاو می‌داند. با این حال، قاسمی و دیگران (۱۳۹۰) نشان دادند که داستان‌های غیرایرانی در مقایسه با داستان‌های ایرانی تأثیر کمتری بر تفکر فلسفی کودکان دارند که این امر اهمیت تطبیق فرهنگی را برجسته می‌کند. در این پژوهش، داستان‌ها با تأیید متخصصان انتخاب شدند، اما بازنویسی کامل برای انطباق با فرهنگ بومی انجام نشد که ممکن است بر تأثیرگذاری برخی مؤلفه‌ها، به ویژه

تفکر همدلانه و هنجاری، اثر گذاشته باشد. اگرچه یافته‌ها بر ظرفیت داستان‌های خارجی برای غنی‌سازی حلقه‌های کندوکاو تأکید دارند، اما ضرورت بازنگری فرهنگی را نیز نشان می‌دهند.

محدودیت‌های این پژوهش شامل چند مورد است. نخست، تمرکز پژوهش بر دانش‌آموزان پسر، به دلیل محدودیت‌های عملی مانند عدم دسترسی به مدارس مختلط یا دخترانه، تعمیم‌پذیری نتایج به دانش‌آموزان دختر یا جمعیت‌های مختلط را محدود کرد. دوم، فقدان داده‌های کیفی، مانند تحلیل گفتگوهای حلقه کندوکاو یا مصاحبه با دانش‌آموزان، امکان بررسی عمیق‌تر پاسخ‌ها و تجربیات آن‌ها را کاهش داد. سوم، مدت‌زمان مداخله، که شامل ۱۰ جلسه بود، ممکن است برای تأثیرگذاری بر برخی از مؤلفه‌های تفکر مراقبتی کافی نبوده باشد. چهارم، عدم استفاده از داستان‌های بازنویسی شده با تطبیق کامل فرهنگی ممکن است اثربخشی مداخله را در برخی مؤلفه‌ها محدود کرده باشد. با وجود این محدودیت‌ها، پژوهش حاضر نشان داد که داستان‌های خارجی می‌توانند به عنوان منبعی مؤثر برای پرورش تفکر مراقبتی در حلقه‌های کندوکاو فلسفی عمل کنند.

با توجه به یافته‌های این پژوهش، می‌توان پیشنهادهایی برای بهبود کاربرد داستان‌های خارجی در حلقه‌های کندوکاو فلسفی و گسترش پژوهش‌ها در این حوزه ارائه داد. تسهیلگران حلقه‌های کندوکاو لازم است از داستان‌های خارجی گروه سنی «ج» که با دقت بازنویسی و با هنجارهای فرهنگی و بومی تطبیق داده شده‌اند، برای تقویت تمام مؤلفه‌های تفکر مراقبتی، به ویژه تفکر همدلانه و هنجاری، استفاده کنند. برگزاری دوره‌های آموزشی برای تسهیلگران، با هدف بهبود مهارت‌های هدایت گفتگوهای فلسفی و طرح پرسش‌های هدفمند که تمام جنبه‌های تفکر مراقبتی را پوشش دهند، می‌تواند اثربخشی مداخلات را افزایش دهد. نظام آموزشی می‌تواند با ادغام حلقه‌های کندوکاو در برنامه‌های فوق‌برنامه یا دروس تفکر و پژوهش، فارسی و مطالعات اجتماعی، فرصت‌هایی برای تمرین مهارت‌های تفکر مراقبتی فراهم کند. تدوین راهنماهای آموزشی برای استفاده از داستان‌های خارجی در حلقه‌های کندوکاو، با تأکید بر تطبیق فرهنگی، می‌تواند به استانداردسازی این رویکرد کمک کند. برای پژوهش‌های آتی، انجام مطالعات با نمونه‌های بزرگ‌تر و متنوع‌تر، شامل دانش‌آموزان دختر و پسر، به منظور افزایش تعمیم‌پذیری نتایج توصیه می‌شود. بررسی اثرات بلندمدت مداخلات مبتنی بر داستان‌های خارجی و مقایسه آن‌ها با داستان‌های بومی می‌تواند ظرفیت‌های این منابع را دقیق‌تر مشخص نماید. استفاده از روش‌های کیفی، مانند تحلیل گفتگوهای حلقه‌های کندوکاو یا مصاحبه با دانش‌آموزان، می‌تواند درک عمیق‌تری از تأثیرات مداخله فراهم کند. توسعه ابزارهای سنجش حساس‌تر برای ثبت تغییرات ظریف در مؤلفه‌های تفکر مراقبتی نیز می‌تواند دقت نتایج را بهبود بخشد. در مجموع، این پژوهش نشان داد که داستان‌های خارجی گروه سنی «ج»، در صورت استفاده در حلقه‌های کندوکاو فلسفی، می‌توانند ابزاری مناسبی برای رشد تفکر مراقبتی دانش‌آموزان ابتدایی باشند و به غنی‌سازی منابع آموزشی در برنامه فلسفه برای کودکان کمک نمایند.

سپاسگزاری

از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه اصفهان به خاطر حمایت معنوی در اجرای پژوهش حاضر سپاسگزاری می‌شود. همچنین از داوران محترم به خاطر دقت نظر و ارائه پیشنهادهای ارزشمند تشکر و قدردانی می‌نماییم.

منابع

- ابوالحسنی، زهرا؛ عضدانلو، مهتاب؛ شاه‌حسینی، وحیده (۱۳۹۵). نقش مهارت‌های تفکر انتقادی بر مهارت خواندن زبان انگلیسی زبان‌آموزان با رویکرد کاربردشناسی. *پژوهش‌های زبانشناختی در زبان‌های خارجی*، ۱۱(۶)، ۲۲۵-۲۴۸.
<https://doi.org/10.22059/JFLR.2017.218429.297>
- اریمی، سولماز؛ قربانی گرجی، رجاء (۱۴۰۲). مروری بر نقش آموزش فلسفه بر تفکر مراقبتی دانش‌آموزان دوره ابتدایی. *فصلنامه تحقیقات راهبردی در تعلیم و تربیت*، ۷(۱۱)، ۳۴۱-۳۵۵.
- اسمیت، ساندر (۱۳۹۶). *کودکان و معلمان در کلاس ویگوتسکی: راهکارهای آموزش مؤثر به کودکان بر مبنای نظریه ویگوتسکی* (ترجمه: مهنوش هدایتی و زهرا زراعت). تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- پاکدل، زهرا؛ شقاقی، مهدی؛ حاجی زین العابدینی، محسن (۱۴۰۳). مطالعه سوگیری‌های شناختی در کتاب‌های داستانی کودکان. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲۷(۴)، ۲۹-۵۴.
<https://doi.org/10.30481/lis.2024.473297.2188>
- توکلی یرکی، محبوبه؛ صافیان، محمدجواد؛ قانلی، یحیی؛ اردلانی، حسین (۱۴۰۲). واکاوی مفهوم مثبت‌اندیشی در قرآن به شیوه تفکر مراقبتی در برنامه تربیتی متیو لیپمن. *فصلنامه اسلام و پژوهش‌های تربیتی*، ۱۵(۲۹)، ۱۰۷-۱۲۰.
- حسام‌پور، سعید؛ مصلح، ملیحه (۱۳۹۳). تحلیل کیفی محتوای فلسفی برخی از داستان‌های منتخب در ادبیات کودک (بر پایه نظریه متیوز). *تفکر و کودک*، ۲، ۳۵-۵۸.
- حمیدی، فریده؛ امام‌جمعه، محمدرضا؛ نامی، امیر (۱۳۹۹). تأثیر آموزش فلسفه‌ورزی بر تفکر مراقبتی دانش‌آموزان ابتدایی. *اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۱۶(۳)، ۶۹-۸۸.
<https://doi.org/10.22051/jontoe.2020.25970.2641>
- حیدری‌نسب، فرحناز؛ کزازی، میرجلال‌الدین؛ بیگ‌زاده، خلیل (۱۴۰۱). تحلیل رمان‌های نوجوان فرهاد حسن‌زاده بر پایه انگاره تفکر مراقبتی لیپمن (مطالعه موردی: داستان‌های گروه سنی «د» و «ه» با موضوع پایداری در دفاع مقدس). *تفکر و کودک*، ۱۳(۱)، ۱۴۳-۱۷۳.
- خسرونزاد، مرتضی (۱۳۸۶). تأملی بر هم‌نشینی ادبیات کودک و فلسفه در برنامه فلسفه برای کودکان. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۶(۲۰)، ۱۰۹-۱۲۴.
- دلاور، علی (۱۴۰۳). *روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی*. تهران: نشر ویرایش.
- رحیم‌زاده، لعیا؛ صمدی، معصومه؛ انصاریان، فهیمه (۱۴۰۲). تبیین اجزاء قوام‌بخش تفکر مراقبتی با تأکید بر مبانی و پیامدهای اخلاقی آن در برنامه فلسفه برای کودکان (فبک). *اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۸(۲)، ۲۳-۳۱.
<https://doi.org/20.1001.1.22517634.1402.18.2.4.3>
- زیباکلام مفرد، فاطمه (۱۳۹۰). *مبانی فلسفی آموزش و پرورش در ایران*. تهران: حفیظ.
- سهرابی، راضیه (۱۳۹۰). *مقایسه افسانه‌های ایرانی، کتاب‌های داستانی-تصویری ایرانی و کتاب‌های داستانی-تصویری خارجی بر*

- مبنای مؤلفه‌های تفکر فلسفی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. زرغامی، سعید (۱۳۹۴). *نگاهی به فلسفه برای کودکان از منظر فلسفه تعلیم و تربیت*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- عابدی، منیره؛ نوروزی، رضاعلی؛ حسین‌حیدری، محمد؛ مهرابی، حسینعلی (۱۳۹۷). ارائه مدل مفهومی ارتباط فلسفه برای کودکان (با تأکید بر بعد تفکر مراقبتی) و هوش هیجانی. *نوآوری‌های آموزشی*، ۱۷(۱)، ۱۳۱-۱۵۰.
- عظمت‌مدار، فاطمه؛ قائدی، یحیی (۱۳۹۶). پژوهشی در داستان‌های طنز ادب فارسی با نظر به مؤلفه‌های تفکر فلسفی. *دوفصلنامه فلسفه تربیت*، ۲(۲)، ۹۲-۱۱۹. <https://doi.org/20.1001.1.25382802.1396.2.2.8.5>
- قاسمی، فرشید؛ زارع، زهرا؛ حقیقت، شهریانو (۱۳۹۰). مقایسه‌ی تأثیر داستان‌های فلسفی ایرانی، غیرایرانی و داستان‌های عادی بر رشد تفکر فلسفی کودکان پایه اول ابتدایی. *دوماهنامه علمی- پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۲(۸)، ۱۳۳-۱۵۱. <https://doi.org/20.1001.1.20086369.1390.2.8.7.7>
- قائدی، یحیی (۱۳۹۵). مبنای نظری فلسفه برای کودکان. تهران: مرآت.
- لیپمن، متیو (۱۳۹۰). *تفکر در تعلیم و تربیت* (ترجمه: ادریس اسلامی و کیوان سیدی). مهاباد: دانشگاه آزاد اسلامی مهاباد.
- محمدپناه اردکان، عذرا؛ ابراهیمی، هاجر؛ تقوی، پگاه (۱۴۰۱). بررسی میزان اثر بخشی قصه‌گویی بر کاهش ترس‌ها و کمروبی در کودکان ۳-۸ ساله. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲۵(۲)، ۱۴۰-۱۵۹. <https://doi: 10.30481/lis.2022.321933.1927.159-140>
- مرعشی، سیدمنصور؛ صفایی مقدم، مسعود؛ خزامی، پروین (۱۳۸۹). بررسی تأثیر اجرای برنامه آموزشی فلسفه برای کودکان به روش اجتماع پژوهشی بر رشد قضاوت اخلاقی دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهر اهواز. *فصلنامه تفکر و کودک*، ۱۱(۱)، ۸۳-۱۰۲.
- مسلمی، فهیمه؛ افتخاری، جابر؛ نوروزی، رضاعلی (۱۴۰۳). واکاوی مؤلفه‌های تفکر مراقبتی لیپمن در مجموعه داستان‌های فکری برای کودکان ایرانی. *نشریه پژوهش‌های تربیتی*، ۱۴(۴۸)، ۱۸۸-۲۰۴.
- مسلمی، فهیمه؛ شمشیری، بابک؛ ایزدپناه، امین؛ خوشبخت، فریبا (۱۴۰۳). شناسایی مؤلفه‌های تفکر فلسفی لیپمن در کتاب داستان *شازده کوچولو*. *برنامه درسی و آموزش یادگیرنده‌محور*، ۳(۴)، ۹۸-۱۱۴. <https://doi.org/10.22034/cipj.2025.62587.1135>
- مسلمی، فهیمه؛ شمشیری، بابک؛ ایزدپناه، امین (۱۴۰۳). شناسایی مؤلفه‌های تفکر فلسفی لیپمن در کتاب داستان *پینوکیو*. *پژوهش‌های کیفی در برنامه درسی*، ۵(۱۴)، ۱۲۳-۱۵۳. <https://doi.org/10.22054/qric.2024.81082.386>
- ملکیان، مصطفی (۱۳۸۷). *اخلاق در دوران جدید*. تهران: ناشر مشخص نشده.
- ناجی، سعید (۱۳۹۶). *معیار فیک برای داستان: نقد و بررسی داستان‌های مورد استفاده برای آموزش تفکر در ایران* (حمید اسکندری، ویراستار). تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ناجی، سعید (۱۳۹۸). *کندوکا و فلسفی برای کودکان و نوجوانان* (جلد ۱). تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ناجی، سعید؛ عسگری، سمانه (۱۳۹۸). *راهنمای انیمیشن‌هایی برای کلاس فلسفه برای کودکان*. تهران: کرگدن.
- ناجی، سعید؛ قاضی‌نژاد، پروانه (۱۳۸۶). بررسی نتایج برنامه‌ی فلسفه برای کودکان روی مهارت‌های استدلالی و عملکرد رفتاری کودکان. *تفکر و کودک*، ۲(۷)، ۱۲۳-۱۵۰.
- هدایتی، مهرنوش (۱۳۹۶). *مبنای روان‌شناسی رشدشناختی در برنامه فلسفه برای کودکان*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

- هدایتی، مهنوش (۱۳۹۷). ساخت و هنجاریابی پرسشنامه سنجش تفکر مراقبتی بر مبنای رویکرد تربیتی فلسفه برای کودکان. علوم تربیتی، ۲۵(۲)، ۱۳۱-۱۵۲. <https://doi.org/10.22055/edu.2019.24217.2397>
- هدایتی، مهنوش؛ رضایی، محمدهاشم؛ پیرانی، ذبیح؛ هاشمی، مسعود (۱۳۹۵). تأثیر اجرای برنامه فلسفه برای کودکان بر نگرش ارزشی دانش‌آموزان پسر پایه هفتم دبیرستان شهر خرم‌آباد. تفکر و کودک، ۷(۲)، ۷۹-۱۰۴.
- هدایتی، مهنوش؛ ماهزاده، حامد (۱۳۹۵). فلسفه برای کودکان و مهارت حل مسئله اجتماعی. علوم تربیتی، ۲۳(۱)، ۲۹-۵۴. <https://doi.org/10.22055/edu.2016.12133>
- یاری دهنوی، مراد (۱۳۹۴). درآمدی بر برنامه فلسفه برای کودکان. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

References

- Abedi, M., Norouzi, R., Heydari, M., & Mehrabi, H. (2018). Presenting a conceptual model of the relationship between philosophy for children (with an emphasis on the dimension of caring thinking) and emotional intelligence. *Journal of Educational Innovations*, 17(1), 131–150. (in Persian)
- Abolhassani Chimeh, Z., Azodanlou, M., & Shahhoseini, V. (2016). The role of critical thinking skills on reading proficiency of English learners with a pragmatic approach. *Journal of Foreign Language Research*, 6(1), 225–248. <https://doi.org/10.22059/jflr.2017.218429.297> (in Persian)
- Ali Abdel Azeem Mohamed, S. (2023). The effectiveness of a cooperative inquiry-based program in developing some EFL reading comprehension and reflective thinking skills of secondary school students. *مجلة كلية التربية بنها*, 34(134), 27–72. <https://doi.org/10.21608/jfeb.2023.322948>
- Alvarez-Abarejo, C. J. P. (2023). Caring thinking and reasonableness in teaching. In *Cultivating reasonableness in education: Community of philosophical inquiry* (pp. 137–156). Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-4198-8_8
- Arimi, S., & Ghorbani Gorji, R. (2023). A review of the role of philosophy education in the caring thinking of elementary school students. *Strategic Research in Education and Training Quarterly*, 7(11), 341–355. (in Persian)
- Azemat Madar, F., & Ghaedi, Y. (2017). A study on Persian humorous stories with regard to components of philosophical thinking. *Philosophy of Education*, 2(2), 92–119. <https://doi.org/10.1001.1.25382802.1396.2.2.8.5> (in Persian)
- Binti Ismail, S. (2020). Matthew Lipman's pragmatism and the relevance of Philosophy for Children (P4C) to children's education in Malaysia. *Living Islam: Journal of Islamic Discourses*, 3(1), 167–188. <https://doi.org/10.14421/lijid.v3i1.2276>
- Cam, F. (2014). Philosophy for children, values education, and the inquiring society. *Educational Philosophy and Theory*, 46(11), 1203–1211. <https://doi.org/10.1080/00131857.2013.771443>
- Cooper, J. O., Heron, T. E., & Heward, W. L. (2007). Positive reinforcement. In A. C. Davis (Ed.), *Applied behavior analysis* (2nd ed., pp. 256–290). Pearson Education.
- Curthoys, L., Cuthbertson, B., & Clark, J. (2012). Community story circles: An opportunity to rethink the epistemological approach to heritage interpretive planning. *Canadian Journal of Environmental Education*, 17, 173–187.

- D'Olimpio, L., & Teschers, C. (2016). Philosophy for children meets the art of living: A holistic approach to an education for life. *Philosophical Inquiry in Education*, 23(2), 114–124. <https://doi.org/10.7202/1070458ar>
- Daniel, M. F., & Auriac, E. (2011). Philosophy, critical thinking and philosophy for children. *Educational Philosophy and Theory*, 43(5), 415–435. <https://doi.org/10.1111/j.1469-5812.2008.00483.x>
- Davey, S. (2004). Consensus, caring, and community: An inquiry into dialogue. *Analytic Teaching*, 25(1), 18–51.
- Davey, S. (2005). Creative, critical and caring engagements: Philosophy through inquiry. Paper presented at the *Creative Engagements Conference: Thinking with Children Conference*, Oxford University, Oxford, United Kingdom.
- Davey, S. (2012). *The Socratic classroom: Reflective thinking through collaborative thinking*. Sense Publishers. <https://doi.org/10.1007/978-94-6091-855-1>
- Delanoy, M. (1997). Teaching philosophical thinking through children's literature: Creative application of dialogue and story. *Education Resource Information Center (ERIC)*. <http://www.eric.ed.gov/ed410558.pdf>
- Delavar, A. (2024). *Research methods in psychology and educational sciences*. Virayesh Publishing. (in Persian)
- Dombaycı, M. A., Demir, M., Tarhan, S., & Bacanlı, H. (2011). Quadruple thinking: Caring thinking. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 12, 552–561. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.02.067>
- Fisher, R. (2013). *Teaching thinking: Philosophical enquiry in the classroom* (4th ed.). Bloomsbury Academic. <https://doi.org/10.5040/9781350284906>
- Ghaedi, Y. (2016). *Theoretical Foundations of Philosophy for Children*. Marat. (in Persian)
- Ghasemi, F., Zare, Z., & Haghighat, S. (2011). A comparison of the impacts of Iranian and non-Iranian philosophical stories and common stories on the growth of philosophical thought of first-grade elementary students in Shiraz. *Journal of New Approaches in Educational Administration*, 2(8), 133–151. <https://doi.org/20.1001.1.20086369.1390.2.8.7.7> (in Persian)
- Heidarinasab, F., Kazzazi, M., & Beygzade, K. (2022). Analysis of Farhad Hassanzadeh's teen's novels based on Lipman's concept of care thinking (Case study: Stories of age groups "D" and "E" with the subject of stability in the sacred defense). *Thinking and Children*, 13(1), 143–173. <https://doi.org/10.30465/fabak.2022.7535> (in Persian)
- Halpern, D. F., & Dunn, D. S. (2022). *Thought and knowledge: An introduction to critical thinking* (6th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003025412>
- Hamidi, F., Imam Jomeh, M. R., & Nami, A. (2020). The effect of philosophy education on the development of care thinking for elementary students. *The Journal of New Thoughts on Education*, 16(3), 69–88. <https://doi.org/10.22051/jontoe.2020.25970.2641> (in Persian)
- Hamzah, A., & Shaari, A. (2018). A comparative review of caring thinking and its implications on teaching and learning. *Malaysian Journal of Learning and Instruction*, 15(1), 83–104.
- Hawken, J. (2021). Entre ontologie et politique, le caring thinking chez Ann Margaret Sharp: Analyse théorique d'une conception singulière du care. *Nouveaux Cahiers de la Recherche*

- en Éducation*, 23(3), 16–39. <https://doi.org/10.7202/1092714ar>
- Hedayati, M. (2015). *Foundations of developmental psychology in the Philosophy for Children program*. Institute for Humanities and Cultural Studies. (in Persian)
- Hedayati, M. (2019). Construction and standardization of caring thinking questionnaire based on “philosophy for children” educational approach. *Journal of Educational Sciences*, 25(2), 131–152. <https://doi.org/10.22055/edu.2019.24217.2397> (in Persian)
- Hedayati, M., & Mahzadeh, H. (2016). Philosophy for children and social problem-solving skills. *Journal of Educational Sciences*, 23(1), 29–54. <https://doi.org/10.22055/edu.2016.12133> (in Persian)
- Hedayati, M., Rezaei, M. H., Pirani, Z., & Hashemi, M. (2016). The effect of implementing the Philosophy for Children program on the value attitudes of seventh-grade male students in Khorramabad. *Thinking and the Child*, 7(2), 79–104. (in Persian)
- Heineke, A. J. (2014). Dialoging about English learners: Preparing teachers through culturally relevant literature circles. *Action in Teacher Education*, 36(2), 117–140. <https://doi.org/10.1080/01626620.2014.898600>
- Hessampour, S., & Mosleh, M. (2015). Connection between children, philosophy and poetic world in the contemporary children literature. *Thinking and Children*, 5(10), 35–58. (in Persian)
- Hogan, M. J. (2006). Cultivating thought-full and creative thinkers: A comment on quality merging Costa with Claxton et al. *Thinking Skills and Creativity*, 1, 152–154.
- Jang, M. W., Jung, J. W., & Ji, H. I. (2023). A study on the possibility of an ecological education program on ecological sensitivity and caring thinking: Focusing on upper elementary school students. *Korean Journal of Environmental Education*, 36(3), 207–226. <https://doi.org/10.17965/kjee.2023.36.3.207>
- Juujarvi, S., Myyry, L., & Pessa, K. (2012). Empathy and values as predictors of care development. *Scandinavian Journal of Psychology*, 53(4), 413–420. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2012.00961.x>
- Khasronjad, M. (2007). A reflection on the coexistence of children’s literature and philosophy in the Philosophy for Children program. *Educational Innovations*, 6(20), 109–124. (In Persian)
- Lipman, M. (2011). *Thinking in education* (E. Eslami & K. Seyyedi, Trans.). Islamic Azad University of Mahabad. (in Persian)
- Lipman, M. (2012). *Thinking in education* (2nd ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511840272>
- Malekian, M. (2008). *Ethics in the modern era*. Publisher not specified. (in Persian)
- Marashi, S. M., Safaie-Moghadam, M., & Khazami, P. (2010). The effect of implementing the Philosophy for Children program through the community of inquiry method on the moral judgment development of fifth-grade elementary students in Ahvaz. *Thinking and Children Quarterly*, 1(1), 83–102. (in Persian)
- Mohammadpanah Ardakan, A., Ebrahimi, H., & Taghavi, P. (2022). Investigating of the effectiveness of storytelling on reducing of fears and shyness in children 3-8 years. *Library and Information Sciences*, 25(2), 140-159. <https://doi.org/10.30481/lis.2022.1927> (in Persian)

- Moslemi, F., Eftekhari, J., & Nowrozi, R. (2024). An analysis of Lipman's components of caring thinking in a collection of philosophical stories for Iranian children. *Educational Research Journal*, 14(48), 188–204. <http://erj.khu.ac.ir/article-1-1399-en.html> (in Persian)
- Moslemi, F., Shamshiri, B., & Izadpanah, A. (2024). Identifying the components of Lipman's philosophical thinking in the book Pinocchio. *Qualitative Research in Curriculum*, 5(14), 123–153. <https://doi.org/10.22054/qric.2024.81082.386> (in Persian)
- Moslemi, F., Shamshiri, B., Izadpanah, A., & Khoshbakht, F. (2025). Identifying the components of Lipman's philosophical thinking in the Little Prince storybook. *Learner-based Curriculum and Instruction Journal*, 3(4), 98-114. <https://doi.org/10.22034/cipj.2025.62587.1135> (in Persian)
- Mukti, M. P. W., Wadiyo, W., & Supriyanto, T. (2024). Challenges and transformation: Revealing the dynamics of socio-cultural change in the modern era. *Journal Pakarena*, 9(1), 106. <https://doi.org/10.26858/p.v9i1.53510>
- Naji, S. (2017). *Criteria for P4C stories: Critique and review of stories used for teaching thinking in Iran* (H. Eskandari, Ed.). Institute for Humanities and Cultural Studies. (in Persian)
- Naji, S. (2019). *Philosophical inquiry for children and adolescents* (Vol. 1). Institute for Humanities and Cultural Studies. (in Persian)
- Naji, S., & Asgari, S. (2018). *A guide to animations for Philosophy for Children classes*. Kargadan. (in Persian)
- Naji, S., & Ghazinojad, P. (2007). Examining the effects of the Philosophy for Children program on children's reasoning skills and behavioral performance. *Journal of Education and Training*, 2(7), 123–150. (in Persian)
- Naji, S., & Ghazinojad, P. (2007). Examining the effects of the Philosophy for Children program on children's reasoning skills and behavioral performance. *Journal of Education and Training*, 2(7), 123–150. (in Persian)
- Pakdel, Z., Shaghaghi, M., & Hajizeinolabedini, M. (2025). The Study of Cognitive Biases in Children's Story Books. *Library and Information Sciences*, 27(4), 29-54. <https://doi.org/10.30481/lis.2024.473297.2188> (in Persian)
- Park, H. J., & Kim, J. E. (2016). The effects of cooperative activity using character-related picture books on children's caring thinking. *Korean Journal of Childcare and Education*, 12(1), 143–170. <https://doi.org/10.14698/jkce.2016.12.143>
- Pintes, G., & Borisova, S. (2023). Categories of caring thinking in philosophical, literary stories in connection with the formation of awareness of nature protection and sustainable life. *XLinguae*, 16(3), 35–47. <https://doi.org/10.18355/XL.2023.16.03.04>
- Rahimzadeh, L., Samadi, M., & Ansarian, F. (2023). Explaining the components of caring thinking by emphasizing its principles and ethical implications in the Philosophy for Children program. *Ethics in Science and Technology*, 18(2), 23–31. <https://doi.org/20.1001.1.22517634.1402.18.2.4.3> (in Persian)
- Sanjana, M., & Whitebread, D. (2005). Philosophy for children and moral development in the Indian context. *Cambridge Journal of Education*, 21(3), 1-13.
- Sharp, A. M. (2007). Education of the emotions in the classroom community of inquiry. *Gifted*

- Education International*, 22(2), 248–257. <https://doi.org/10.1177/026142940702200315>
- Sharp, A. M. (2014). The other dimension is caring thinking. *Journal of Philosophy in Schools*, 1(1), 15–21. <https://doi.org/10.21913/JPS.v1i1.989>
- Smith, S. (2017). *Children and teachers in Vygotsky's classroom* (Z. Zeraat & M. Hedayati, Trans.). Institute for Humanities and Cultural Studies. (in Persian)
- Sprod, T. (2001). *Philosophical discussion in moral education: The community of ethical inquiry*. Routledge.
- Steele, A., Hives, L., & Scott, J. (2016). Stories of learning: Inquiry-based pathways of discovery through environmental education. *Cogent Education*, 3(1), Article 1202546. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2016.1202546>
- Tavakoli Yerki, M., Safian, M. J., Ghaedi, Y., & Ardelani, H. (2023). Analyzing the concept of positive thinking in the Quran through the lens of caring thinking in Matthew Lipman's educational program. *Islam and Educational Research*, 15(29), 107–120. (in Persian)
- White, E. J., & Gradovski, M. (2018). Untangling (some) philosophical knots concerning love and care in early childhood education. *Journal of Early Years Education*, 26(2), 201–211. <https://doi.org/10.1080/09669760.2018.1458602>
- Yari Dehnavi, M. (2015). *An introduction to the Philosophy for Children program* (1st ed.). Institute for Humanities and Cultural Studies. (in Persian)
- Yılmaz, R. (2020). Enhancing community of inquiry and reflective thinking skills of undergraduates through using learning analytics-based process feedback. *Journal of Computer Assisted Learning*, 36(6), 909–921. <https://doi.org/10.1111/jcal.12449>
- Yoojin, L. (2019). A study on the relationship between childcare center teachers' caring thinking and communication skills. *Korean Journal of Childcare and Education*, 15, 207–226.
- Zarghami, S. (2015). *A look at Philosophy for Children from the perspective of philosophy of education*. Institute for Humanities and Cultural Studies. (in Persian)
- Zibakalam Mofrad, F. (2011). *The philosophical foundations of education in Iran*. Hafiz. (in Persian)